

FACTSHEET

BURGERBEGROTEN

Netwerk
DEMOCRATIE
in actie

Inleiding

Op het thema burgerbegroten zijn al verschillende onderzoeken gedaan en in zowel Nederland als het buitenland is ervaring opgedaan met burgerbegroten. Naar aanleiding van de Motie Dassen zijn er in deze factsheet verschillende onderzoeken en voorbeelden bij elkaar gezet om na te gaan wat er al gebeurt in Nederland en wat goede voorbeelden zijn uit binnen- en buitenland die als inspiratie kunnen dienen voor gemeenten die ook aan de slag willen met participatief begroten.

Burgerbegroten, participatieve budgettering of participatief begroten is een proces waarbij burgers besluiten hoe een deel van het gemeentebudget wordt aangewend. De burger kan meestal niet op de hele begroting invloed uitoefenen, maar wel op een vooraf vastgesteld gedeelte van het beschikbare budget.

Een participatief begrotingstraject kent meestal de volgende fasen:

- ◆ Agenderen
- ◆ Deliberatie
- ◆ Prioriteren
- ◆ Besluitvorming

Vervolg: Inleiding

Dit kan deels ondersteund worden met een digitale tool, maar meestal worden ook fysieke bijeenkomsten georganiseerd. Er wordt dus zowel on- als offline met burgerbegroten gewerkt.¹

Participatief begroten kan gebruikt worden om schaarse middelen te verdelen en de betrokkenheid bij het betreffende orgaan te vergroten. In andere landen is te zien dat er meerdere opeenvolgende jaren met het proces wordt herhaald en dat er verantwoording is over de uitkomsten van het participatief begrotingsproces.² Vaak wordt burger begroten lokaal ingezet. Lokale begrotingen zijn doorgaans minder complex dan bijvoorbeeld een rijksbegroting en het is makkelijker om bijeenkomsten te organiseren voor discussies over een plaatselijke begroting. Een andere reden waarom burgerbegrotingen vaak lokaal georganiseerd worden is dat er bij deelnemers een gevoel van eigenaarschap ontstaat en dat er invloed kan worden uitgeoefend op hun directe omgeving.³

1. [ParticipatieWijzer.nl](https://participatiewijzer.nl)
2. Van Hulst *et al.* 2017,23
3. J. Westerweel (2021)

Europees onderzoek

Ook op Europees niveau is onderzoek gedaan op het gebied van participatief begroten, binnen e-democracy. Uit het onderzoek blijkt dat op het gebied van e-begrotingsplanning al goede resultaten zijn geboekt als het gaat over beïnvloeding van de besluitvorming, hoewel dit niet noodzakelijkerwijs heeft geleid tot gewijzigde machtsverhoudingen tussen regeringen en burgers.

Enkele vastgestelde effecten zijn:

- ◆ steun voor verzoeken om meer transparantie
- ◆ betere openbare diensten
- ◆ snellere administratieve transacties
- ◆ betere samenwerking tussen overheidsdiensten onderling
- ◆ een betere respons⁴

Voorbeelden uit het buitenland

Network
DEMOCRATIE
in actie

BRAZILIË

Porto Alegre is een van de bekendste voorbeelden van burgerbegroten. Sinds 1989 wordt er in Porto Alegre met een participatieve begroting gewerkt, een methode voor het jaarlijks inrichten van de gemeentebegroting op basis van prioriteiten van de bewoners. Meer dan 25.000 burgers nemen jaarlijks deel aan het proces; hiermee is het een succesvol voorbeeld van burgerbegroten. Ook is te zien dat in Porto Alegre participatie heeft geleid tot een verandering in het uitgavenpatroon ten gunste van de armste lagen van de bevolking.⁶

VORM

Verschillende bijeenkomsten worden gedurende het jaar georganiseerd op wijkniveau. Tijdens voorbereidingsbijeenkomsten kunnen bewoners aangeven welke initiatieven en projecten ze noodzakelijk achten. Op basis daarvan worden er begrotingsprioriteiten gesteld in de wijken en deze worden verwerkt in een stedelijke begroting.

Ondertussen worden in de buurten van de stad investeringsvoorstellen gemaakt die in lijn liggen met de gekozen begrotingsprioriteiten van het district. Een raad voor Participatieve Begroting (samengesteld uit bewoners van de verschillende districten) stelt een stedelijk begrotingskader voor en investeringsplannen. Deze worden weer in de wijken, buurten en straten besproken en bijgesteld. In september stelt de gemeenteraad het begrotingskader vast en november stelt de Raad voor Participatieve Begroting de begroting voor het komend jaar vast.⁷

Vervolg BRAZILIË

Doordat Porto Alegre 1,4 miljoen inwoners heeft, is directe democratie lastiger. Hierdoor is een vorm van getrapte democratie bedacht om zo een participatieve begroting in te kunnen richten. De methode loopt stapsgewijs en het hele jaar door en speelt zich af in de verschillende districten van de stad.

Het hele proces wordt geleid vanuit twee organisaties: het planningsorgaan voor stadsontwikkeling (GAPLAN) en CRC die zich richt op het versterken van de relaties met burgers. Daarnaast zijn er nog districtscentra met medewerkers die als wijkmanagers de participatie in wijken moeten stimuleren.

Zo'n 18-20% van de gemeentebegroting is onderdeel van participatieve begroting. Het heeft geleid tot een verschuiving van investeringen van de rijkere wijken naar de armere wijken. Er is meer gerealiseerd in basale diensten (wegen, waterleiding, scholen, crèches). Een 80% bewonerstevredenheid over de aanpak is erg hoog.⁸

Het proces loopt het gehele jaar door. In september stelt de gemeenteraad het begrotingskader vast en in november stelt de raad voor participatieve begroting de begroting voor komend jaar vast.

SCHOTLAND

Schotland ziet participatief begroten als een democratische manier voor burgers om zeggenschap uit te oefenen op hoe publiek geld lokaal uitgegeven wordt.⁹ Succesvol participatief begroten heeft politieke commitment nodig maar ook betrokkenheid van management, interesse van burgers en de lokale gemeenschap, naast een vastgesteld budget en duidelijk doel. In Schotland hebben zo'n 122.000 mensen deelgenomen aan participatief begroten via het Community Choices programma.¹⁰

VORM

In Schotland zijn meerdere modellen van burger begroten in gebruik. De Schotse overheid heeft zich eraan gecommitteerd om 1% van de lokale begroting te reserveren voor participatief begroten.

[9. Burgerbegrotingen.eu](https://www.burgerbegrotingen.eu)

[10. Participatory Budgeting in educational establishments | Learning resources | National Improvement Hub](#)

DUITSLAND

In Duitsland wordt ook door verschillende lokale overheden gewerkt met participatief begroten. Met als doel de overheid responsiever te maken.

VORM

In Duitsland wordt burgerbegroten niet beperkt tot investeringen maar omvat het ook voorstellen om kosten te besparen en inkomsten te genereren. Het doel is om de lokale overheid responsiever te maken. Dit wordt bereikt door burgers als raadgevers voor beleidsmakers in te zetten.¹¹

Er zijn meerdere voorbeelden bekend uit Duistland die over het algemeen drie fases kennen:

- ◆ informatie
- ◆ consultatie
- ◆ verantwoording

Vervolg DUITSLAND

Tijdens de informatiefase krijgen burgers informatie over het budget en de procedures.

Denk hierbij aan:

- ◆ de grootte van het budget
- ◆ de domeinen
- ◆ de thema's
- ◆ inzichten in de inkomsten en uitgaven van de lokale overheid

In de consultatiefase kunnen burgers hun eigen ideeën en voorstellen inbrengen of reageren op de voorstellen van anderen. Deze worden zowel online als publiekelijk bediscussieerd. In veel gevallen volgt een rating van de voorstellen. In de Verantwoordingsfase geeft het bestuur inzicht in de resultaten van de participatie en onderbouwd het bestuur haar keuzes.¹²

Voorbeelden uit Nederland

Network
DEMOCRATIE
in actie

AMSTERDAM OOST

VORM

In verschillende stadsdelen van Amsterdam wordt gewerkt met burgerbegroten. In stadsdeel Oost van Amsterdam is door het bestuur een bedrag van €1.200.000,- beschikbaar gesteld om ideeën van bewoners te realiseren. Binnen Oost Begroot beslissen bewoners samen over wat belangrijk is voor de buurt en de verdeling van het geld daarvoor. Per gebied is een budget van €300.000,- beschikbaar. Met medebewoners wordt eerst bepaald welke vier thema's van belang zijn om vervolgens het beschikbare geld te verdelen over deze thema's. Daarna wordt gekozen welke ingediende projecten uitgevoerd worden.¹³

Het proces bestaat uit vier stappen:

- ◆ stap 1: Inspiratie, thema's kiezen en geld verdelen
- ◆ stap 2: Ideeën en plannen indienen
- ◆ stap 3: Haalbaarheidstoets
- ◆ stap 4: Stemperiode en uitslag

Vervolg AMSTERDAM OOST

Tijdens de stemperiode kiezen alle bewoners van 12 jaar en ouder welke plannen worden uitgevoerd. Bewoners krijgen een brief met stemcode thuis.¹⁴ Het concept is gebaseerd op het Antwerpse model voor burgerbegroten.

DUUR VAN HET PROCES

Het proces start in januari met het insturen van plannen en eindigt begin juni met het bekendmaken van de winnende plannen.

EVALUATIE

De eerste editie van Oost begroot heeft plaatsgevonden op 22 oktober 2021.

CONTACTPERSOON

Voor meer informatie kan contact opgenomen worden via: oostbegroot@amsterdam.nl

BREDA

De gemeente Breda wilde haar gemeentebegroting transparanter opmaken en experimenteerde daarom met een burgerbegroting op wijkniveau. Dit kwam voort uit het coalitieakkoord. Het initiatief kwam goed van de grond in de periode 2015-2018.¹⁵

De gemeente had een duidelijke missie: de afstand tussen boekhouder en bewoner kleiner maken en effectief zeggenschap geven over het beleid waar de bewoners zelf onderdeel van zijn. Bewoners van de Bredase wijken Princenhage en Prinsenbeek hebben op verschillende manieren heroverwogen waar het geld naartoe gaat. In Princenhage werden diverse thema's door werkgroepen uitgewerkt. En bewoners van Prinsenbeek ontwierpen een spel waarmee spelenderwijs de prioriteiten en wensen van bewoners duidelijk werden. In beide wijken liet de gemeente het proces zoveel mogelijk aan bewoners over.^{16 17}

[15. J. Westerweel, Lokale democratische innovatie. Een juridische analyse \(Recht en Praktijk nr. DR2\) \(diss. leiden\), Deventer: Wolters Kluwer 2021](#)

[16. Breda Begroot: experimenteren met burgerbegrotingen · Digitale participatie · Lokale Democratie \(programma Democratie in Actie\) \(lokale-democratie.nl\)](#)

[17. J. Westerweel, Lokale democratische innovatie. Een juridische analyse \(Recht en Praktijk nr. DR2\) \(diss. leiden\), Deventer: Wolters Kluwer 2021](#)

Vervolg 1 BREDA

VORM

In beide wijken is voor een andere vorm gekozen. In Princenhage is een kleine kerngroep van 30 inwoners eerst aan de slag gegaan om te bepalen wat belangrijk is voor de wijk. Daarna zijn er werkgroepen gemaakt op thema. De werkgroepen hebben meer inwoners betrokken. In de werkgroepen zijn ideeën ontstaan over hoe er met budgetten omgegaan kan worden en welke projecten daaraan gekoppeld kunnen worden.

In Prinsenbeek is een kerngroep van 30 inwoners gestart om mee te denken over de beginfase, deze inwoners hebben later allemaal 2 extra mensen meegenomen die uit zichzelf wellicht niet zo snel naar een bijeenkomst van de gemeente zouden komen. Hieruit bleef een kerngroep van zo'n 50 mensen over. De kerngroep (ambassadeurs) heeft het eigen netwerk ingezet om verschillende doelgroepen te bereiken. Uit de kerngroep is de koerskaart ontstaan; een kaart die in dialoog binnen twee uur bewoners laat spreken over waar ze trots op zijn, wat ze graag anders zouden willen. Op basis daarvan zijn voorbeelden uitgewerkt tot een top 3 met voorstellen. De ideeën zijn opgenomen in het dorpsplan.

Vervolg 2 BREDA

DUUR VAN HET PROCES

Het proces is gestart in oktober met het flexibiliseren van de gemeentebegroting en afgesloten in april bij het inregelen bij de voorjaarsnota. In maart was de week van Breda Begroot waarbij de hele week offlinebijeenkomsten waren om het begrotingsspel te spelen. Het gehele traject duurde zo'n 6 maanden.

EVALUATIE

- Een evaluatie is beschikbaar via: [Gemeente Breda](#)

Vanuit de eerste evaluatie wordt als tip meegegeven om van tevoren budget vast te stellen voor de ideeën die uit burgerbegroten voortkomen. Dat was bij de eerste pilots in december 2015 niet gelukt. Een tip is om ook de koppeling met andere initiatieven op burgerparticipatie te zoeken. Tijdens Breda Begroot lukte het om vanaf het begin het netwerk van de bewoners in te zetten en daarmee zijn veel inwoners bereikt. Vanuit de eerste pilot bleek dat het makkelijker was om te bedenken waar meer geld naartoe moest dan waar minder geld naartoe moest. Een belangrijk punt waar tegenaan gelopen werd, was dat de geldstromen in de wijken niet inzichtelijk waren. Verder is aangegeven dat het belangrijk is om de interne organisatie vanaf het begin aan te sluiten zodat het burgerbegroten aansluit bij bestaande (interne) processen. Ook een tip die meegegeven is, is om het einddoel vooraf helder te formuleren en aan bewoners verder duidelijk te maken waar er ruimte is voor keuzes.¹⁸

MAASTRICHT

VORM

In Maastricht kunnen burgers meebeslissen over een deel van het overheidsgeld. Gemeente Maastricht en Provincie Limburg hebben samen € 300.000 euro beschikbaar gesteld. Bij de Burgerbegroting bepalen inwoners wat prioriteiten zijn en welke plannen uitgevoerd moeten worden. Inwoners kunnen zelf projecten indienen en uitvoeren, of vragen of de gemeente het plan realiseert. De burgerbegroting bestaat uit 4 rondes:

- ◆ Ronde 1: deelnemers kiezen vijf thema's uit de themalijst die zij belangrijk vinden.
- ◆ Ronde 2: deelnemers verdelen het bedrag over de gekozen thema's.
- ◆ Ronde 3: iedereen kan projecten indienen.
- ◆ Ronde 4: deelnemers kiezen tijdens een feestelijke afsluiter welke projecten worden uitgevoerd.

Vervolg MAASTRICHT

DUUR VAN HET PROCES

In september 2021 is ronde 1 gestart. Ronde 2 is gestart in oktober 2021, daarna is er door corona een pauze geweest en in april 2022 is ronde 3 gestart. 1 oktober 2022 is ronde 4 gestart en eind 2023 is de uitvoering van de projecten.¹⁹

EVALUATIE

Nog niet beschikbaar

CONTACTPERSOON

burgerbegroting@maastricht.nl

Bijlage 1: Bronnenlijst en verdere informatie over burgerbegroten

- ◆ Veel informatie is te vinden op www.burgerbegroting.eu
- ◆ Onderzoekspagina burgerbegroten: Burgerbegrotingen.eu
- ◆ Participatory budgeting: [The journey of participatory budgeting: a systematic literature review and future research directions - Luca Bartocci, Giuseppe Grossi, Sara Giovanna Mauro, Carol Ebdon, 2022 \(sagepub.com\)](#)
- ◆ Participatory budgeting in Porto Alegre: [Participatory Budgeting and Power Politics in Porto Alegre | Lincoln Institute of Land Policy](#); [What if Citizens Set City Budgets? An Experiment That Captivated the World—Participatory Budgeting—Might Be Abandoned in its Birthplace | World Resources Institute \(wri.org\)](#)
- ◆ Democratische innovaties: [Innovations in democratic governance: how does citizen participation contribute to a better democracy? - Ank Michels, 2011 \(sagepub.com\)](#)
- ◆ Podcastreeks: Isabewoners.nl/lijst-2022-een-podcastserie-over-burgerbegroting
- ◆ Ook Kristoff Jacobs zou benaderd kunnen worden m.b.t burgerbegroten (vanuit het redress project (redressproject.nl))

Bijlage 2: vervolg Bronnenlijst en verdere informatie over burgerbegroten

- ◆ Van Hulst et al. 2017 Digitale empowerment van de demos
- ◆ Hofman, J. (2011). Nederland op weg naar de burgerbegroting. Geraadpleegd van <https://www.rodewouw.nl/assets/files/brochure-nederland-op-weg-naar-burgerbegroting-joop-hofman-1.pdf>
- ◆ ProDemos. (2018). Monitor Burgerparticipatie 2018. Den Haag: ProDemos.
- ◆ Rathenau Instituut. (2018). De kansen van digitale burgerbegrotingen. Geraadpleegd van <https://www.rathenau.nl/nl/kennis-voor-beleid/de-kansen-van-digitalebürgerbegrotingen>
- ◆ Van Ostaaijen, J., Wagenaar, C., & Kloos, L. (2018). Wat kan een gemeente met burgerparticipatie? Aanbevelingen voor een handreiking meervoudige democratie. Tilburg: Tilburg University.
- ◆ J. Westerweel (2021) Lokale democratische innovatie. Een juridische analyse (Recht en Praktijk nr. DR2) (diss. leiden), Deventer: Wolters Kluwer

Colofon

De Factsheet 'BURGERBEGROTEN' is opgesteld door het ministerie van BZK in samenwerking met de VNG en een uitgave van het Netwerk Democratie in Actie.

lokale-democratie.nl
redactiedia@vng.nl

mei 2023

The logo for 'Netwerk Democratie in Actie' is located in the bottom right corner. It features the word 'Netwerk' in a vertical blue font, 'DEMOCRATIE' in a bold red font, and 'in actie' in a blue script font below it.

Netwerk
DEMOCRATIE
in actie